

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen om ändring av 48 f § i lagen om grundläggande utbildning

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen om ändring av 48 f § i lagen om grundläggande utbildning (RP 78/2015 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Anne-Marie Brisson, undervisnings- och kulturministeriet
- jurist Merike Helander, Barnombudsmannens byrå
- förvaltningsdirektör Matti Lahtinen, Utbildningsstyrelsen
- specialsakkunnig Minna Lindberg, Finlands Kommunförbund
- serviceområdesdirektör Vesa Kulmala, Åbo stad.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Centraförbundet för Barnskydd
- Mannerheims Barnskyddsförbund
- Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- Finlands Föräldraförbund rf
- Sydkustens landskapsförbund rf.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås en ändring av lagen om grundläggande utbildning så att maximiavgifterna för morgon- och eftermiddagsverksamheten för skolelever höjs. För 570 timmar föreslås en höjning av maximiavgiften från nuvarande 60 euro till 120 euro och för 760 timmar från nuvarande 80 euro till 160 euro per månad. Samtidigt föreslås en skärpning av kommunens skyldighet att efterskänka eller nedsätta avgiften så att familjens låga inkomster inte ska hindra barnen från att delta i verksamheten.

Den föreslagna lagen ökar kommunernas avgiftsintäkter med ca 18 miljoner euro från och med 2017. År 2016 är effekten på kommunerna ekonomi ca 7 miljoner euro. Utöver intäkterna från avgifterna medför förslaget inbesparingar för kommunerna till följd av minskade understöd till de

Betänkande KuUB 12/2015 rd

serviceproducenter av morgon- och eftermiddagsverksamhet som beviljas understöd. Propositionen har inga konsekvenser för de statliga finanserna.

Lagen avses träda i kraft vid ingången av augusti 2016.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

I Finland är sysselsättningen hög bland föräldrarna till barn i skolåldern och de flesta föräldrar arbetar heltid. Från de små skolbarnens och deras familjers perspektiv är behovet av morgon- och eftermiddagsverksamhet stort. Verksamheten stöder möjligheterna för föräldrarna till små barn att kombinera familj och arbetsliv avsevärt. Kulturutskottet anser att morgon- och eftermiddagsverksamheten är synnerligen viktig för att den kan erbjuda barnen en trygg miljö och närvaro av vuxna personer under de ensamma timmarna före och efter skoldagen. För många barn ger morgon- och eftermiddagsverksamheten också möjlighet till hobbyverksamhet till ett skäligt pris.

Propositionen är ett sätt att förbättra balansen inom de offentliga finanserna. Den föreslagna höjningen av maximavgifterna kommer att öka kommunernas inkomster, ifall de höjer avgifterna. I regeringsprogrammet bedöms höjningarna påverka inbesparingarna inom de offentliga finanserna med 10 miljoner euro 2016 och med 20 miljoner euro per år från och med 2017. Om inte kommunernas inkomster kan höjas finns det risk för att de minskar utbudet på morgon- och eftermiddagsverksamhet. Redan i dag blir en del av särskilt eleverna i årskurs två utanför verksamheten.

Utskottet betonar att det är frivilligt för kommunerna att ordna morgon- och eftermiddagsverksamhet. En kommun kan ordna verksamheten själv eller i samråd med andra kommuner eller skaffa tjänsterna av någon annan offentlig eller privat serviceproducent. Den kan också skaffa tjänsterna genom att betala en serviceproducent understöd för ändamålet. Kommunen svarar för att de tjänster som den skaffar ordnas enligt bestämmelserna om morgon- och eftermiddagsverksamhet i lagen om grundläggande utbildning.

Sammantaget anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Propositionen ökar kommunernas möjligheter att besluta om avgifterna och möjliggör för sin del att verksamheten utvidgas. Utskottet tillstyrker lagförslaget utan ändringar, men med följande kommentarer.

Avgifterna för verksamheten

Enligt 48 f § i lagen om grundläggande utbildning kan kommunen bestämma en månadsavgift för morgon- och eftermiddagsverksamheten och besluta om avgiftens storlek. I lagen föreskrivs det dock om ett maximibelopp för avgiften. I propositionen föreslås det att maximibeloppet höjs från 60 till 120 euro för 570 timmar och från 80 till 160 euro för 760 timmar. Maximibeloppen ändrades senast 2006 och det har inte efter det gjorts några indexjusteringar eller andra höjningar av avgifterna.

Utskottet anser att den föreslagna höjningen är mycket stor. Med tanke på att det handlar om en enskild ändring är merkostnaden betydande för familjerna särskilt när man också beaktar de övriga avgiftshöjningarna och kostnadsökningarna som försvårar familjernas ekonomiska situa-

Betänkande KuUB 12/2015 rd

tion. Det är nödvändigt att man i framtiden periodiserar behövliga höjningar av avgifterna jämnare så att familjerna lättare kan anpassa sig till merkostnaderna.

Vid sakkunnigutfrågningen var man bekymrad över att dubbleringen av avgifterna kan äventyra barnens lika möjligheter att delta i verksamheten. För många barn kan de höjda avgifterna bli ett hinder för att delta i verksamheten eller minska lusten att delta trots möjligheten att ansöka om nedsättning eller efterskänkning av avgiften. Det kan alltså hända att kommunerna tvingas skära ned på utbudet på morgon- och eftermiddagsverksamhet på grund av att efterfrågan minskar. Reformen kan således minska jämlikheten mellan barnen på riksnivå. Dessutom kommer det att behövas åtminstone anvisningar om vad som ska beaktas när man bedömer storleken på den avgift som ska tas ut.

Särskilt kraftigt väntas höjningen av avgifterna påverka enföräldersfamiljerna och flerbarnsfamiljerna, som också annars har det svårast ekonomiskt. Men just för barnen i de familjerna skulle det vara viktigt att delta i morgon- och eftermiddagsverksamheten. Barnen i familjer med små inkomster deltar mer sällan än andra barn i till exempel regelbunden hobbyverksamhet, och därför är möjligheten att delta i den verksamhet som ordnas i samband med skoldagen av stor betydelse för dem.

Utskottet konstaterar att kommunens skyldighet att efterskänka eller sätta ned avgiften skärps i propositionen så att familjens låga inkomster inte ska hindra barnen från att delta i verksamheten. Kommunerna beslutar dock själva om hur stora avgifter de tar ut för morgon- och eftermiddagsverksamheten, och enligt uppgift till utskottet tar inte alla kommuner ut avgifterna till det fulla beloppet i dag.

Utskottet betonar att alla barn och unga behöver vardagsmotion. Också motionsaktiviteter passar bra in i skolornas morgon- och eftermiddagsverksamhet, och projektet Skolan i rörelse syftar till att öka elevernas motionerande under dagen. Det är också viktigt med konst- och kulturverksamhet i morgon- och eftermiddagsklubbarna, anser utskottet, och att olika organisationer och företag samarbetar för att möjliggöra en mångsidig verksamhet.

Utvecklingsbehov

Utskottet anser att det är värt att utreda om man kunde utveckla avgiftssystemet inom morgon- och eftermiddagsverksamheten så att avgifterna graderas liksom inom barndagvården. Man kunde till exempel överväga gemensam användning av uppgifterna i klientdatabasen inom dagvårdssystemet. Utskottet är medvetet om behovet av att inte öka byråkratin och arbetet inom kommunerna när det gäller avgiftssystemet. Men det är å andra sidan viktigt att systemet så bra som möjligt beaktar familjernas ekonomiska situation och barnens behov av att delta i verksamheten. Utskottet anser att det inte heller är bra om det uppstår stora skillnader mellan kommunerna i fråga om besluten om att ordna morgon- och eftermiddagsverksamhet och avgifternas storlek, eftersom detta ökar de skillnader som beror på var barnen och familjerna bor.

Det är viktigt att avgiftsreformen och särskilt den skärpning som gäller nedsättning eller efterskänkning av avgifterna inte i praktiken gör det svårare för privata serviceproducenter att ordna morgon- eller eftermiddagsverksamhet, menar utskottet.

Betänkande KuUB 12/2015 rd

Utifrån en utredning vill utskottet framhålla behovet av satsningar på olika arrangemang inom morgon- och eftermiddagsverksamheten särskilt med tanke på barn med funktionsnedsättning, långtidssjuka barn och barn som behöver särskilt stöd. Utskottet uppmuntrar också kommunerna att utveckla skolornas klubbverksamhet generellt. Klubbverksamheten är viktig i synnerhet för de 7–12-åringar som inte längre deltar i eftermiddagsverksamheten.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 78/2015 rd utan ändringar.

Helsingfors 4.12.2015

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuomo Puumala cent
vice ordförande Sanna Lauslahti saml
medlem Li Andersson vänst
medlem Ritva Elomaa saf
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Petri Honkonen cent
medlem Laura Huhtasaari saf
medlem Kimmo Kivelä saf
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Sari Multala saml
medlem Mikaela Nylander sv
medlem Ulla Parviainen cent
medlem Nasima Razmyar sd
medlem Jani Toivola gröna.

Sekreterare var

utskottsråd Kaj Laine.

Betänkande KuUB 12/2015 rd
Reservation

RESERVATION

Motivering

Sipiläs regering tänker nu ändra lagen om grundläggande utbildning så att maximiavgifterna för morgon- och eftermiddagsverksamheten för skolelever höjs. Det föreslås en höjning av maximiavgiften från nuvarande 60 euro till 120 euro för 570 timmar och en höjning från nuvarande 80 euro till 160 euro för 760 timmar per månad. Samtidigt föreslås en skärpning av kommunens skyldighet att efterskänka eller nedsätta avgiften så att en familjs låga inkomster inte ska hindra barnen från att delta i verksamheten.

Morgon- och eftermiddagsverksamheten är en viktig servicehelhet för familjerna. Den garanterar små skolelever och elever som behöver särskilt stöd en trygg morgon och eftermiddag med ordnade aktiviteter utanför skoltiden. Morgon- och eftermiddagsverksamheten är en etablerad service som aktivt har stötts av Utbildningsstyrelsen, som har koordinerat verksamheten och skapat nätverk. Det nationella samarbetet har varit en garanti för en god kvalitet på verksamheten, och både föräldrarna och barnen har varit nöjda med den. Det är frivilligt för kommunerna att ordna morgon- och eftermiddagsverksamhet.

Den höjning som regeringen nu föreslår dubblar maximiavgifterna i ett slag. Höjningen är stor och ökar ojämlikheten. Det hade funnits mer rättvisa alternativ till att höja avgifterna, exempelvis kan man nämna graderingen av dagvårdsavgifterna. Förslaget skulle då också ha innehållit en nollavgiftsklass. Detta skulle ha gjort det faktiskt möjligt för alla de barn som behöver morgon- och eftermiddagsvård att delta i sådan, och avgifterna skulle ha varit på samma nivå i alla kommunerna.

I en utredning som undervisningsministeriet lät göra 2009 konstateras det att klientavgifterna begränsar möjligheterna att delta i morgon- och eftermiddagsverksamhet. Uppgifter från en uppföljning av morgon- och eftermiddagsverksamheten (2014) visar att merparten av föräldrarna till de barn som deltar i verksamheten hittills har ansett att avgifterna är skäligen. Men dubbleringen av avgifterna är en så stor förändring att inställningen sannolikt kommer att bli mer negativ i framtiden.

Det kan leda till att klart färre barn deltar i verksamheten i framtiden. I Finland finns det en lång tradition av att lära små skolelever självständighet. Höjningen av avgifterna kan inverka negativt på lusten att ansöka om en plats för barnet i morgon- och eftermiddagsverksamhet. Under de första skolåren är skoldagen mycket kort i Finland. Det betyder att många skolelever blir utan organiserade aktiviteter och tillsyn av vuxna under långa tider varje dag trots att de skulle ha ett klart behov av det.

Barnombudsmannen har ansett att skyldigheten att sätta ned avgiften eller efterskänka den helt och hållet inte i sig räcker för att säkerställa att barnen behandlas lika. Minimikravet är att kommunerna informerar om denna möjlighet och det sägs också i propositionen. Dessutom kommer det att behövas åtminstone anvisningar om vad som ska beaktas när man bedömer storleken på den avgift som ska tas ut, hur nedsättningen ska beräknas och vem som fattar beslut.

Betänkande KuUB 12/2015 rd
Reservation

Höjningen av avgifterna för morgon- och eftermiddagsverksamhet är bara en av de skärpningar i regeringsprogrammet som riktar sig mot barnen och deras familjer. Försämringar som påverkar barnfamiljernas ställning strider mot bland annat målen för det förändringsprogram för barn- och familjetjänster som ingår i regeringsprogrammet. Morgon- och eftermiddagsverksamheten är ett exempel på de lågtröskeltjänster som i målen nämns som en verksamhet som ska stödjas. Genom verksamheten kan man stödja barnens uppväxt, utveckling och välmående och förebygga marginalisering redan på ett tidigt stadium. Det är inte förenligt med dessa mål att försämra tillgången på service genom att höja avgifterna.

Nedskärningarna i regeringsprogrammet och andra planerade ändringar och reformer som gäller barnfamiljerna bör bedömas som en helhet och särskilt från ett barnperspektiv. Ändringarna i småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och morgon- och eftermiddagsverksamheten i anslutning till dem samt klubbverksamheten är ett exempel på frågor där det krävs en samlad bedömning. Om man driver på enskilda ändringar i syfte att minska de offentliga utgifterna utan att göra en övergripande bedömning kan resultatet bli det helt motsatta än de allmänna välfärdsmålen i regeringsprogrammet.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslaget i proposition RP 78/2015 rd.

Helsingfors 4.12.2015

Eeva-Johanna Eloranta sd
Jukka Gustafsson sd
Nasima Razmyar sd
Jani Toivola gröna
Li Andersson vänst
Mikaela Nylander sv